

Humus¹¹⁶

Afdelingsblad IVN Maastricht

Najaar 2023

Beleef de natuur

Bestuur

Voorzitter

Jack Gerats 06-27850396 j.gerats@planet.nl

Secretaris/ledenadministratie en vertrouwenspersoon v.d. afdeling

Carlo Poolen 043-3626261 ivn.maastricht@home.nl

Penningmeester

Gerard Hermkens 06-53947730 penningmeester.ivn.maastricht@gmail.com

Lid

Vanessa Ali 06-21555764* vanessahilwig@gmail.com *13.00 - 17.00 uur

Coördinatoren werkgroepen

Werkgroep Publieksactiviteiten

Vanessa Ali 06-21555764* vanessahilwig@gmail.com *13.00 - 17.00 uur

Werkgroep PR (Public Relations)

Chrit Merckelbagh 043-3612892 chritm@gmail.com

Werkgroep Jeugd - 'de Jekerdal-scharrelkids'

Vacature (voor inlichtingen: Carlo Poolen, ivn.maastricht@home.nl)

Werkgroep BOP (Beheer & Onderhoud Projecten)

Chris van den Ende 06-33772656 chris.vandenende53@gmail.com

Werkgroep Duurzaamheid

Jos Lemmens 06-25203805 golemm@ziggo.nl

Werkgroep Flora

Vacature (voor inlichtingen: Irma Kokx, ipa.kokx@gmail.com)

Werkgroep Natuurbeheer

Dirk van de Weijer 043-3617900 bonlogis@hotmail.com

Werkgroep Vogels

Christine Woestenburg 06-11168852 wgv.maastricht@gmail.com

Nico Wetzels 043-7850870

Werkgroep Wandelen met busvervoer

Gid van Schijndel 06-21253047 gid.van.schijndel@home.nl

Secretariaat

Carlo Poolen IVN Maastricht, Trichtervoogdenstraat 70, 6223 CT Maastricht
043-3626261
ivn.maastricht@home.nl

Website www.iun.nl/maastricht

Humus¹¹⁶

Afdelingsblad IVN Maastricht

Najaar 2023

Voorop staat . . .

...dat de AvondNatuur4Daagse altijd weer verrassingen oplevert!

Zoals elk jaar, was er in de laatste week van juni weer de AvondNatuur4Daagse. Vier interessante, leerzame en mooie excursies/wandelingen door landgoed Vaeshartelt, het stadspark van Maastricht, stadsdeel Wyck en het Frontenpark. Je leest er meer over op pagina 22, 23, 24 en 25.

En altijd zijn er weer plekjes waarvan je het bestaan niet wist, of onverwachte ontmoetingen met plant of dier. Zoals deze rups van de Koninginnepage op een Wilde peen, een prachtige foto van Ans Hondelink. Je moet het wel zien! Het is eigenlijk een andere manier van kijken. Hoe? Dan moet je een keertje meegaan, met IVN zie je veel meer... daar kijk je van op!

De Natuurgids

De Stichting De Natuurgids geeft 8x per jaar het tijdschrift De Natuurgids uit. Zij wil een breed publiek in Limburg en daarbuiten kennis laten maken met de rijke wereld van natuur, milieu en heem in Limburg.

De gevarieerde items, aangekleed met prachtige foto's worden geschreven door enthousiaste medewerkers. Daarnaast staan er in elk nummer duidelijk beschreven wandelingen met routekaartjes om de lezers op een gemakkelijke en aangename manier kennis te laten maken met de rijke natuur en het prachtige landschap van Limburg en de grensregio's.

Per 1 januari 2024 kost een abonnement:

in Nederland € 22,- (inclusief verzendkosten).

buiten Nederland € 45,- (inclusief verzendkosten).

voor IVN-leden € 20,- (inclusief verzendkosten)

Aanmelden via e-mail: jan.natuurgids@gmail.com

Heeft U al een abonnement op De Natuurgids?
Geef hem cadeau aan familie, vrienden of kennissen.

8 edities per jaar vol interessante artikelen,
wandelingen, activiteiten en prachtige foto's !

Meldt U aan bij: jan.natuurgids@gmail.com

Bestuursberichten

Het bestuur van IVN Maastricht vergadert maandelijks waarvan drie keer per jaar samen met de coördinatoren van de werkgroepen.

Wij willen je informeren over de belangrijkste onderwerpen.

De Natuurtuinen

We kunnen weinig nieuws melden over de CNME-Natuurtuinen. De verbouwingsplannen zijn nog niet goedgekeurd door de gemeente en dan moet de verbouwing nog beginnen. We hebben daarom voorlopig nog alternatieve locaties nodig voor onze activiteiten, maar de intentie is om terug te keren naar de Natuurtuinen.

Natuurgidsenopleiding

Het is de IVN-regio Maas & Mergelland weer gelukt om een Natuurgidsenopleiding te organiseren. We hebben voldoende cursisten en het IVN-cursushuis heeft de aanpak goedgekeurd. IVN Maastricht levert een flinke bijdrage aan het cursusteam. Voor de cursisten zoeken we nog stageplaatsen.

IVN Eijsden

Onze zusterafdeling uit Eijsden heeft gevraagd om samen te werken. Na een eerste gesprek hebben we ja gezegd. Samen gaan we bekijken hoe we elkaar kunnen aanvullen en versterken. We beginnen om als besturen gezamenlijk te vergaderen.

Het bestuur zoekt nieuwe actieve leden

IVN Maastricht organiseert vele educatieve activiteiten voor derden en voor de eigen leden. Om deze activiteiten mogelijk te maken blijven we zoeken naar actieve leden die de werkgroepen versterken. We zijn op zoek naar coördinatoren voor de volgende werkgroepen: Jeugd (Jekerdal-scharrelkids) en Flora. Heb je interesse of weet je een geschikt iemand? Laat het mij even weten.

[Carlo Poolen]

Vervolg heidag

Verleden jaar hebben de bestuursleden en de coördinatoren onder leiding van Vanessa een dag gesproken over het functioneren van de vereniging IVN Maastricht. We zijn nu een jaar verder. Veel veranderingen zijn al in gang gezet, maar het is tijd om even stil te staan en nieuwe plannen te maken. Op 19 augustus steken de bestuursleden en de coördinatoren de koppen weer bij elkaar.

Nieuwe leden

In de afgelopen periode hebben we aanmeldingen ontvangen van: Yvonne Brounts, Jack Savelberg, Inge Buck, Els Gelders, Anja Paradies, Margriet Prickaerts, Job Rensen, Anemie Verhoef, Loek Verlaan, Edith Adriaanse, P. Becker en Carine van der Maas. Welkom bij de vereniging.

Post

In dit overzicht vind je post die we in de afgelopen periode hebben ontvangen. Je kunt een poststuk opvragen bij de secretaris, Carlo Poolen.

Jaarverslag Natuur op Maat

IVN District Limburg: conceptnotulen 16 mei

IVN Regio Maas en Mergelland: verslag overleg 12 mei

IVN Eijsden: De Wissel juni 2023

Vacatures

Nico en Christine stoppen dit jaar als coördinatoren van de Werkgroep Vogels. Ook zoeken we coördinatoren voor de werkgroepen Jekerdal-scharrelkids en Flora en een secretaris. Wie neemt de handschoen op en komt ons team versterken?

[Carlo Poolen, secretaris]

Blijf op de hoogte van de activiteiten van IVN Maastricht

E-mail service: aanmelden bij Chrit Merckelbagh, werkgroep PR:
chritm@gmail.com

Website: kijk ook op de website voor het laatste nieuws,
www.ivn.nl/maastricht

Humus: nr. 117
komt uit begin januari 2014 en loopt tot half mei

Komende activiteiten

Voor elke activiteit geldt: aanmelden is verplicht (tenzij anders vermeld).
Vul het registratieformulier in via de link in de flyer of op de website.

IVN Maastricht gaat in 2024 door met het Jekerrondje

Tweewekelijks brengt IVN Maastricht op zondagochtend een natuurwandeling die we het 'Jekerrondje' hebben genoemd. Je kunt deze wandeling samenvatten in vier woorden: Verrassend, Toegankelijk, Gezond en Gezellig. Het is steeds een andere, lichte wandeling van 1½ uur (3 à 4 km) over goed begaanbare paden, in en rond het Jekerdal, begeleid door één of twee speciaal opgeleide IVN natuur- of landschapsgidsen. Deelname is gratis. De startplek is altijd de parkeerplaats aan het Statieplein in Kanne en na afloop is er altijd gelegenheid om met elkaar in een van de horecazaken wat te nuttigen.

Noteer alvast onderstaande data van het Jekerrondje in 2024.

Iedere zondag van de even week: 28 januari, 11 februari, 25 februari, 10 maart, 24 maart, 7 april, 21 april, 5 mei (Bevrijdingsdag), 19 mei (1e Pinksterdag), 2 juni, 16 juni (Vaderdag), 30 juni, 14 juli, 28 juli, 11 augustus, 27 augustus, 8 september, 6 oktober, 20 oktober, 3 november, 17 november, 1 december, 15 december.

Zoals gebruikelijk zal van elke wandeling een flyer met uitgebreide informatie verstuurd worden of raadpleeg onze website.

[Hugo Bloksma]

Zondag 1 oktober - Bomenpad Heugem en onthulling boomkorf ter herinnering aan Tineke de Jong

Het Bomenpad Heugem is vernieuwd. Doordat enkele bomen van het bomenpad verdwenen zijn (o.a. door ziekte en nieuwe, andere aanplant door de gemeente) hebben we alle bordjes laten weghalen en de route aangepast. Het is de bedoeling dat de route digitaal beschikbaar komt in de Route-app van IVN. Bij het ter perse gaan van deze Humus was nog niet bekend wanneer dit gebeurt. Speciaal is de aanplant van drie nieuwe Fladder- of Steeliepen, de lievelingsboom van Tineke de Jong. Om één van deze Steeliepen is door de werkgroep BOP een speciale boomkorf van Corten-staal geplaatst ter herinnering aan Tineke.

De wandeling begint om 12.30 uur op de hoek van De Beente en de St. Michaëlsweg na de officiële onthulling van de boomkorf. Daarna zal onder leiding van een aantal gidsen een deel van het Bomenpad Heugem gelopen worden. De wandeling duurt 1 tot 1½ uur. Op het plein van het winkelcentrum wordt een informatiepunt van IVN Maastricht ingericht met verschillende activiteiten, o.a. een stoeplantjes-speurtocht. Parkeergelegenheid is er bij het winkelcentrum en op het kerkplein.

Nadere informatie volgt via de flyer en onze website.

[Irma Kokx]

Zaterdag 28 oktober - Nacht van de Nacht

Laat het 's nachts donker zijn!! De samenwerkende Milieufederaties roepen op om ook dit jaar weer mee te doen met deze landelijke actie en dat doen we. Nacht van de Nacht is een jaarlijks evenement georganiseerd door de Natuur en Milieufederaties. Wereldwijd wordt deze nacht aandacht besteed aan LICHTVERVUILING; het onnodig aanlaten van buitenlicht en het niet goed afschermen ervan. Dit is altijd in het laatste weekend van oktober en dit jaar al voor de 19e keer. Tijdens een wandeling vanuit Wolder over de Cannerberg en Louwberg besteden we aandacht aan de impact van al dat onnatuurlijke licht op

dieren en onszelf. En natuurlijk hopen we te kunnen zien dat rond 20.00 uur op veel plekken onnodig licht uitgaat. Ondertussen genieten we hopelijk van de stilte, de nachtdieren, de volle maan en sterrenhemel.

We vertrekken om 18.00 uur vanaf de parkeerplaats achter de kerk van Wolder (Monseigneur Vranckenplein 1 in Maastricht) en zijn rond 20.30 uur terug. De route is goed begaanbaar en ook geschikt voor kinderen.

Aanmelden is verplicht en kan via de link in de flyer die volgt of via onze website.

Donderdag 14 december - Schemerwandeling

De winter staat voor de deur. In de winter is de natuur in rust. Maar toch valt er nog van alles te beleven. De stilte en het invallen van de duisternis. Veel vogels zijn vertrokken naar het zuiden en er zijn wintergasten voor teruggekomen. We nodigen je uit om mee te gaan om de overgang van de dag naar avond en herfst naar winter te ervaren. We zien

hoe de nacht valt en de nachtdieren zich gaan laten horen. Ervaar hoe stil het wordt en we i.p.v. onze ogen langzaam andere zintuigen meer gaan gebruiken. Je zult zien dat je snel aan de duisternis went.

De excursie vertrekt om 16.00 uur vanaf de parkeerplaats bij de sporthal

in Gronsveld en we gaan een stukje door het Savelsbos. Wie weet, kunnen we van een eerste prikje winter genieten. Bij deze excursie zijn honden niet toegestaan, ook niet aangelijnd. Rond 18.30 uur zijn we weer terug.

Aanmelden is verplicht en kan via de link in de flyer die volgt of via onze website.

Zondag 14 januari 2024 - Nieuwjaarswandeling

IVN Maastricht houdt zondag 14 januari weer haar traditionele Nieuwjaarswandeling. Met elkaar zullen we de start van het activiteitenprogramma 2024 inluiden. De wandeling is ongeveer 5 km lang, duurt circa 2 uur en zal in Amby plaatsvinden.

Aanmelden is verplicht en kan via de link in de flyer die volgt of via onze website.

Agenda activiteiten

September

za	02	12.00	Verbindingsdag IVN regio Maas & Mergelland - Kasteeltuin Oud-Valkenburg
di	05	20.00	Bomencursus - lespakket zaden en vruchten (theorie) - locatie Klaekeburg, Heugem (zie pag. 09)
za	09	09.00	Start Natuurgidsenopleiding IVN Regio Maas & Mergelland - Kasteeltuin Oud-Valkenburg
zo	10	09.30	Het Jekerrondje - start Statieplein Kanne (B) - om de twee weken struinen in het Jekerdal
za	16	09.30	Bomencursus - lespakket zaden en vruchten (praktijk)- locatie nog te bepalen (zie pag.09)
za	16	19.50	Nachtvlindertelling - plateau Sint-Pietersberg
zo	24	09.30	Het Jekerrondje - start Statieplein Kanne (B) - om de twee weken struinen in het Jekerdal

Oktober

zo	01	12.30	Onthulling boomkorf Tineke/excursie bomenpad Heugem (zie pag. 06)
zo	08	09.30	Het Jekerrondje - start Statieplein Kanne (B) - om de twee weken struinen in het Jekerdal
zo	22	09.30	Het Jekerrondje - start Statieplein Kanne (B) - om de twee weken struinen in het Jekerdal
di	24	20.00	Bomencursus - lespakket herfstbladeren en -kleuren (theorie) (zie pag. 09)
za	28	09.30	Bomencursus - lespakket herfstbladeren en -kleuren (excursie) (zie pag. 09)
za	28	18.00	Nacht van de Nacht - wandeling vanuit Wolder (zie pag. 06)

November

zo	05	09.30	Het Jekerrondje - start Statieplein Kanne (B) - om de twee weken struinen in het Jekerdal
zo	19	09.30	Het Jekerrondje - start Statieplein Kanne (B) - om de twee weken struinen in het Jekerdal
za	25	10.00	IVN Natuurkracht - tuinpakketten uitdelen op Markt in Meerssen

December

zo	03	09.30	Het Jekerrondje - start Statieplein Kanne (B) - om de twee weken struinen in het Jekerdal
do	14	16.00	Winterschemerwandeling - start P sporthal Gronsveld (zie pag. 07)
zo	17	09.30	Het Jekerrondje - start Statieplein Kanne (B) - om de twee weken struinen in het Jekerdal
zo	31	09.30	Het Jekerrondje - start Statieplein Kanne (B) - om de twee weken struinen in het Jekerdal

Januari

zo	14	13.00	Nieuwjaarswandeling - Amby (zie pag. 07)
zo	28	09.30	Het Jekerrondje - start Statieplein Kanne (B) - om de twee weken struinen in het Jekerdal

Voor alle publieksactiviteiten geldt dat deze gratis zijn, een vrijwillige bijdrage is altijd welkom!
Aanmelden is verplicht (tenzij anders vermeld). Vul het registratieformulier in via de link in de flyer of op de website. Graag op tijd bij het vertrekpunt zijn.
Kijk op www.ivn.nl/maastricht voor eventuele wijzigingen in de activiteiten.

Cursussen Workshops Webinars & Lezingen

Bomencursus 2023-2024

Bomen zijn van levensbelang voor de mens, voor dieren en voor het milieu. Het is alweer enkele jaren geleden dat we een bomencursus hebben aangeboden. We gaan dit najaar starten met het volgen van bomen in alle vier de seizoenen in de vorm van 4 lespakketten. In elk lespakket wordt aandacht besteed aan specifieke dingetjes waaraan bomen op dat moment herkend kunnen worden.

Elk lespakket bestaat uit een theorieles met oefeningen en een praktijkles buiten. Centraal staan inheemse bomen, maar ook de exoten komen aan bod omdat deze veel in parken zijn aangeplant.

De theorielessen vinden op dinsdagavond plaats van 20.00 uur tot ongeveer 22.15 uur in de Klauwburg in Heugem.

De buitenlessen op zaterdag zijn op locatie, starten

om 09.30 uur en duren tot ongeveer 12.00 uur. We starten met een lespakket over zaden en vruchten in september (dinsdag 5 september en zaterdag 16 september), gevolgd door een lespakket over herfstbladeren en herfstkleuren in oktober (dinsdag 24 en zaterdag 28 oktober). Begin februari (dinsdag 6 februari en zaterdag 10 februari 2024) volgt het lespakket over bomen in de winter met aandacht voor silhouet, stam en knoppen en het laatste lespakket gaat over de bloei en het zaad (dinsdag 16 april en zaterdag 20 april 2024).

De kosten per lespakket bedragen €10,00 voor IVN-leden en €15,00 voor niet-leden.

Verdere informatie is te krijgen bij Irma Kokx, e-mail: ipa.kokx@gmail.com

Aanmelden kan via de link in de flyer of via onze website.

[Irma Kokx]

Maak een mooie foto

Op 15 mei ontvingen wij onderstaande e-mail van Nelly Litjens.

"Misschien kunnen jullie iets met deze foto. Op mijn balkonnetje. Ieder jaar nest koolmeesjes. Al 15 jaar. Gemiddeld 5 jongen per keer. Zijn er toch 75. De hele morgen een gekwetter tussen ouders en jong. Uiteindelijk vloog 1 van de jongen uit. Ik heb zo vaak geprobeerd een foto te maken van dat moment. Nooit gelukt. Tot vandaag. Zo leuk".

Groetjes,

Nelly Litjens

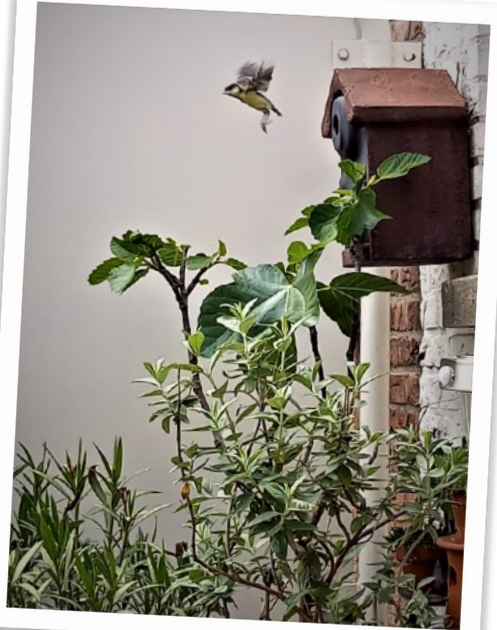
Nelly, merci.

De aanhouder wint! Is het steeds hetzelfde echtpaar dat op het balkon terugkomt, of zijn het de kinderen daarvan? De redactie is nieuwsgierig en legde naar aanleiding van de e-mail van Nelly een aantal vragen voor aan onze Koolmezenexpert Janneke Ackermans. Haar antwoorden op onze vragen willen we onze lezers niet onthouden.

Wat een leuk verhaal! Zo zie je maar weer dat veel mensen elk jaar genieten van deze bijzondere gebeurtenis. Ik heb wel een aantal leuke weetjes over Koolmezen.

Koolmezen kunnen volgens Vogelbescherming bij hoge uitzondering 10 jaar worden, maar gemiddeld leven ze zo'n 2 jaar. Dat komt doordat heel veel jonge Koolmezen (en Pimpelmezen) hun eerste winter niet overleven. Tijdens de controle van mijn nestkasten op de kinderboerderij van De Heeg en de Schark zie ik heel regelmatig Kool- en Pimpelmezen van zo'n 3 tot 4 jaar oud. Daarboven wordt het stukken minder. Af en toe is er een bij die 6, 7 of 8 seizoenen meegaat, maar dat is eerder uitzondering dan regel.

Wat het nestelen betreft: Kool- en Pimpelmezen zijn holtebroeders en niet kieskeurig. Ze broeden uiteraard in nestkasten, maar natuurlijk ook in holtes in bomen, in verkeersborden, paaltjes, waterpompen, spouwmuren, noem maar op. Ze verkennen in het voorjaar allerlei holtes, bouwen soms zelf nesten op meerdere plekken en kiezen dan pas de uiteindelijke plek uit waar ze gaan broeden.

Als we alleen al kijken naar de leeftijd, is de kans praktisch nihil dat bij mevrouw Litjens elk jaar dezelfde mezen hebben gebroed. Koolmezen zijn niet echt monogaam. Een koppel brengt vaak wel samen een legsel groot tijdens één broedseizoen, maar echt trouw zijn ze niet. De man zal regelmatig paren met buurvrouwen en de vrouw zal ook andere mannetjes haar eieren laten bevruchten. Soms worden eieren gelegd in iemand anders nest (zelfs bij Kool- en Pimpelmezen over en weer), dus ook Koekoekpraktijken zijn de mezen niet vreemd 😊.

Ik zie regelmatig dezelfde koppeltjes terug op de Schark en de kinderboerderij (dat zie ik aan de kleurring-combinaties die ik ze geef), soms zelfs een aantal jaren achter elkaar en af en toe ook in dezelfde kast. Maar vaker komt het voor dat koppels wisselen tussen broedseizoenen. Er komen uiteraard ook nieuwe mezen bij die vanuit andere gebieden hierheen migreren. En omgekeerd gaat een deel van 'mijn' mezen elders een territorium zoeken.

Jonge mezen die ik in het nest heb geringd zie ik eigenlijk maar heel af en toe terug als broedvogel tijdens de daarop volgende jaren. Een groot deel trekt dus waarschijnlijk weg. Een leuk voorbeeld is een Pimpelmees-nestjong dat ik in 2021 heb geringd in een nestkast op de kinderboerderij. In 2022 ving ik hem terug en broedde hij samen met zijn moeder in een andere kast op de kinderboerderij 😊.

Groetjes, Janneke

Op 21 juni ontving de redactie een leuke foto van Harry Mulder met als toelichting: Een symbiose noemde een schaapherder dit tafereel. Deze week vast kunnen leggen in Randwyck.

Van her en der

Wat is er loos bij de dassenburcht?

Al meerdere jaren volg ik de ontwikkelingen rond een grote dassenburcht aan de rand van het buitengebied tussen Maastricht en Bemelen. Na de vergeefse pogingen van een agrariër in 2018 om de Das te verjagen van zijn landbouwperceel, lijkt er een nieuwe dreiging te zijn voor de familie Das.

Verleden week het skelet gevonden van een Das bij een van de ingangen. Ook bij een andere ingang skeletdelen en ook een overblijfsel van een verenpakket, mogelijk van een roofvogel. Wat is er loos bij de burcht? Sporen wijzen erop dat een vos hier heeft toegeslagen, maar het kan ook wat anders zijn. Afwachten wat er de komende maanden verder gebeurt en in het najaar op onderzoek gaan om er achter te komen wat er werkelijk loos is in en rondom de burcht? Natuur in al zijn facetten, het blijft interessant en boeiend.

[Tos Heuts]

De landmarks van het Grensschap: de Romeinse weg in het landschap

Landschapsgeschiedenis gaat over de interactie tussen mens en landschap: hoe het landschap het leven en gedrag van mensen heeft beïnvloed maar ook hoe de mens het landschap heeft vormgegeven. In het geval van de Romeinse wegen gaat het natuurlijk om een directe interventie in het landschap. Maar ook daar zien we dat de eigenschappen van het landschap leidend waren voor de aanleg van de Romeinse wegen.

Een oud inzicht uit de geschiedenis is het adagium 'states make war, war makes states'. Om de permanente dreiging van oorlog het hoofd te bieden, moeten de staten zich daartoe organiseren, en door zich daartoe te organiseren ontstaan staten. Maar dat geldt ook voor wegen. Je kunt dit adagium ook parafraseren tot 'states make roads, roads make states'. Nico Randeraad, hoogleraar-directeur van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg, heeft dat in het kader van de Route Napoleon, die de Steenweg in Rekem eens was, laten zien*. Zonder het uitgebreide net van Romeinse wegen was het Romeinse rijk niet goed denkbaar, en evenmin – veel later – dat van Napoleon.

Vlak voor het begin van de jaartelling vatte keizer Augustus het plan op om met een enorme troepenmacht de Rijn over te steken om Germania binnen te vallen. Voor zo'n operatie is logistiek allesbepalend. Een dergelijk leger moest gevoed worden, en de vruchtbare lössgebieden die zich tot diep in Gallia Belgica uitstreken waren essentieel voor dit plan. Juist daar kon heel goed op grote schaal spelt verbouwd worden, misschien wel omdat, als we Eli Heimans mogen geloven, op de kalkhoudende lössgronden de opbrengst van spelt van nature groter was dan die van tarwe. Maar dat vereiste een totale transformatie van de inheemse landbouw en economie. De lokale Keltische boe-

Landmark 7 - Ook nu nog heeft het Romeins erfgoed last van vandalen

* Nico Randeraad, "De Keizersweeg, een sociale geschiedenis".
Jaarboek voor het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg 2022 (10-29).

ren moesten in plaats van voor eigen gebruik nu graan voor de markt gaan produceren, daartoe door de Romeinse belastingen gedwongen. Het gehele lössgebied werd zo ontgonnen en aldus ontstond tot voorbij Tongeren een Romeins landschap van graanproducerende villa's. Maar al die spelt kon alleen de troepen bereiken via een effectief wegennet. Daartoe werd door Augustus' generaal Agrippa de weg tussen Boulogne, Tongeren, Maastricht, Heerlen en Keulen aangelegd - de oudste Romeinse weg in Nederland. Tot de val van het Romeinse rijk zou deze weg de ruggengraat van het Romeinse gezag, de Romeinse economie en de bijbehorende reconstructie van het landschap zijn.

Maastricht was een knooppunt in dit systeem. Daar was de brug over de Maas met een groot horreum (graanopslagplaats). In Belfort spitste de weg die van Tongeren kwam zich in een Noord-Zuidroute en een Oost-Westroute naar Heerlen, Jülich en Keulen. De Noord-Zuidroute verbond Maastricht over de westelijke Maasoever met Nijmegen en liep via Malpertuis en Oud-Caberg naar Smeermaas, waar toen ook een grote villa lag.

We stellen ons de Romeinse wegen altijd als kaarsrechte insnedes in het landschap voor, maar dat was zeker niet het geval als we meer in detail gaan kijken. De Romeinen legden hun wegen vaak wat hoger aan om drainageproblemen te voorkomen, en volgen daartoe juist de hoogtelijnen in het landschap, dit in tegenstelling tot de Franse ingenieurs van Napoleon, die echt kaarsrecht werkten. Het verschil tussen beide kan men goed waarnemen bij de door Napoleon geplande Brusselse Weg richting Smeermaas en de Romeinse Postbaan daar vlak naast.

De landmarks laten de Romeinse weg zien tussen Tongeren en Maastricht bij Daalhof en Vroenhoven. Juist daar splitste de weg zich. De hoofdweg liep via de Romeinse Baan bij Daalhof (landmark 7); een zijtak liep via wat nu de Numitorhof is (8 en 9).

Landmark 8

Landmark 9

De weg naar Tongeren toont trouwens ook, dat het niet alleen wegen waren die de Romeinen in het landschap aanlegden. Parallel aan de weg liep een aquaduct bestaande uit een aarden wal met een houten bekisting waarvan de sporen bij de Beukenberg nog zichtbaar zijn, en tevens grafheuvels of tumuli waarvan die bij Herderen nog goed zichtbaar is. Op oude kaarten vindt men er veel meer.

Landmarks 7, 8 en 9. Aan het einde van de Romeinse baan in Daalhof (7), aan de Neanderthalerweg langs het Albertkanaal ter hoogte van de landweg in het verlengde van de Numitorhof (8), en aan de 18de Linieweg in Vroenhoven ter hoogte van het verlengde van de Romeinse Steenweg (9). Veel meer details vindt men in het boekje over de Landmarks. [Pieter Caljé]

Bomen in de kijker

IVN District Limburg heeft ons verzocht om een 3-tal lezingen onder de aandacht van onze leden te brengen. Wij geven daar graag gehoor aan. Op 12 september, 10 oktober en 16 november 2023 organiseert het Provinciaal Natuurcentrum Genk een lezingenreeks met als thema 'Bomen in de kijker'.

Met drie lezingen wordt er ingegaan op de voorname rol die stadsbomen spelen en wordt de noodzaak onderstreept om bomen beter te begrijpen en te respecteren. De lezingen vinden plaats in het Provinciaal Natuurcentrum, Craenevenne 86 te Genk. Deelname is gratis. Aanmelden is verplicht.

Voor details zie:

<https://www.provinciaalnatuurcentrum.be/kalender/activiteit/bomen-in-de-kijker>

IVN Valkenswaard op de Sint-Pietersberg

Enige tijd geleden kreeg ik een verzoek voor een gids voor een wandeling over de Sint-Pietersberg voor de jeugdclub van IVN Valkenswaard. Ik ben niet gaan rondvragen en heb per kerende post gemeld dat er een gids beschikbaar is. Zaterdag 3 juni rond kwart over tien arriveer ik bij Fort Sint-Pieter. De IVN-ers zijn er al: 12 kinderen en jongeren in de leeftijd van 8 tot 18 jaar en 5 begeleiders. Voor we gaan wandelen krijg ik een kop koffie en zelfgemaakte koek aangeboden. Daarna gaan we op pad. Eerst klimmen we omhoog naar het fort Sint-Pieter; zo een hoge berg zijn de Brabanders niet gewend. We lopen via het plateau naar het uitkijkpunt bij de Oehoe-vallei. De kinderen zijn sprakeloos van het uitzicht. We krijgen ze niet meer mee. Maar als ik zeg dat we de groeve in gaan, willen ze toch verder.

Bij de trap van de ENCI-groeve staat het mobiele bezoekerscentrum van Natuurmonumenten. Alle kinderen krijgen een landkaart van de berg. Na het uitkijkpunt nemen we de trap naar beneden. Onder in de groeve laat ik wat fossielen zien en vertel ik over de Mosasaurus. Het maakt diepe indruk. Nu moeten ze weer de trap omhoog. Dat is een stevige uitdaging en het is inmiddels flink warm. We lopen verder naar hoeve Lichtenberg en klimmen in de uitkijktoren. Er wordt gemopperd over het vele klimmen, maar eenmaal boven, zijn de inspanningen snel vergeten. We lopen terug langs de grotwoning van Greetje; ook dit verhaal gaat er in als koek. Op weg naar het fort passeren we twee mannen die wilde bijen inventariseren. Ze laten de kinderen hun vangsten zijn. Terug bij het fort is het tijd voor de lunch en om bij te komen van alle indrukken. Daarna bezoeken ze het Noorder gangenstelsel. Ik denk dat ze deze dag niet snel vergeten.

[Carlo Poolen]

**Wij doen mee met
Rabo ClubSupport**

Doe je ook mee?
Dat is goed voor jouw club & geweldig voor de samenleving

de coöperatieve Rabobank

Steun IVN Maastricht via RABO ClubSupport 2023!

Dat kan door te stemmen van 4 t/m 26 september 2023 via de Rabo-app of via Rabobank.nl/clubsupport. Met een stem op IVN Maastricht steun je het werk en de initiatieven van onze leden. Vraag ook jouw partner, kinderen, familie, kennissen op IVN Maastricht te stemmen! Elke stem telt! Voor onze natuur!

Hoe werkt het?

Rabobank ondersteunt jaarlijks verenigingen middels hun actie ClubSupport. Leden van de Rabobank mogen op verenigingen stemmen die zij willen ondersteunen. Elk lid heeft 5 stemmen die over de favoriete verenigingen verdeeld mogen worden. Uiteindelijk wordt het totaal beschikbare bedrag over het aantal uitgebrachte stemmen verdeeld. Hoe meer stemmen een club krijgt des te meer sponsorgeld Rabobank aan die club geeft. Heb je wel een Raborekening, maar ben je nog geen lid van de Rabobank? Registreer je dan gratis via de Rabo-app.

Agenda werkgroepen

September

za	02	09.30	Werkgroep Flora: activiteit nader te bepalen
di	12	20.00	Werkgroep Vogels: bijeenkomst - De Klaekeburg
w	13	20.00	Bestuursvergadering - ten huize van de voorzitter
za	16	09.30	Werkgroep Natuurbeheer: snoeien op nader te bepalen plek
w	20	20.00	Werkgroep Flora: bijeenkomst - Werkhuis Maastricht
w	27	20.00	Werkgroep Publieksactiviteiten: bijeenkomst - Werkhuis Maastricht
za	30	09.00	Werkgroep Vogels: Excursie - plaats nog te bepalen

Oktober

w	04	20.00	Coördinatorenoverleg - locatie CNME, Capucijnenstraat 21-C19
za	07	09.30	Werkgroep Flora: activiteit nader te bepalen
di	10	20.00	Werkgroep Vogels: bijeenkomst - De Klaekeburg
za	14	09.30	Werkgroep Natuurbeheer: snoeien op nader te bepalen plek
w	18	20.00	Werkgroep Flora: bijeenkomst - Werkhuis Maastricht
w	25	20.00	Werkgroep Publieksactiviteiten: bijeenkomst - Werkhuis Maastricht
zo	29	09.00	Werkgroep Vogels: excursie - plaats nog te bepalen

November

w	01	20.00	Bestuursvergadering -ten huize van de voorzitter
za	04	09.30	Werkgroep Flora: activiteit nader te bepalen
za	11	09.30	Werkgroep Natuurbeheer - snoeien op nader te bepalen plaats
di	14	20.00	Werkgroep Vogels: bijeenkomst - De Klaekeburg
w	15	20.00	Werkgroep Flora: bijeenkomst - Werkhuis Maastricht
w	22	20.00	Werkgroep Publieksactiviteiten: bijeenkomst - Werkhuis Maastricht
za	25	09.00	Werkgroep Vogels: excursie - plaats nog te bepalen

December

za	02	09.30	Werkgroep Flora: activiteit nader te bepalen
w	06	20.00	Bestuursvergadering - ten huize van de voorzitter
di	12	20.00	Werkgroep Vogels: bijeenkomst - De Klaekeburg
w	13	20.00	Werkgroep Publieksactiviteiten: kerstbijeenkomst
za	16	09.30	Werkgroep Natuurbeheer - snoeien op nader te bepalen plaats
zo	17	09.00	Werkgroep Vogels: Oliebollenexcursie Eijsder Beemden
w	20	20.00	Werkgroep Flora: kerstbijeenkomst - Werkhuis Maastricht

Januari 2024

w	03	20.00	Bestuursvergadering - ten huize van de voorzitter
za	06	09.30	Werkgroep Flora: activiteit nader te bepalen
di	09	20.00	Werkgroep Vogels: bijeenkomst - De Klaekeburg
za	13	09.30	Werkgroep Natuurbeheer - snoeien op nader te bepalen plaats
w	17	20.00	Werkgroep Flora: bijeenkomst - Werkhuis Maastricht

Logboek werkgroepen

_ werkgroep publieksactiviteiten

Excursies

Zondag 4 juni - Excursie Rouw- en Gedenkpark Tongerseweg

Op verzoek van de beheerder van het Rouw- en Gedenkpark Tongerseweg, zoals de Algemene Begraafplaats officieel heet, hebben Henny Kloosterboer, Janneke Ackermans en Irma Kokx een groep van 24 mensen rondgeleid. Omdat deze begraafplaats al ruim 200 jaar oud is, staan er veel monumentale bomen, groeien er mossen op grafstenen en is er veel dierenleven. Zo kunnen met name veel vogels in alle rust nestelen. De wandeling begint aan de oude ingang met de monumentale Taxussen als poortwachters en het gedenkteken voor de eerste vrouw die hier in 1812 begraven is. Op oude begraafplaatsen staan vaak veel naaldbomen omdat deze hun naalden behouden als teken van het eeuwige leven. Langs oude graven, met duidelijk zichtbaar onder een oude grafsteen een vossenhol, lopen we naar de Joodse begraafplaats. Op de grasveldjes foerageren veel Merels en in een oude Beuk zijn

spechtengaten te zien. Een oude afgestorven boom is een klein ecosysteempje op zichzelf, met mos, honingzwammen, zaailingen van andere bomen en nestgelegenheid voor spechten. Afhankelijk van de steensoort komen verschillende mossen op de zerken voor. Op de Joodse begraafplaats hoorden we jonge Grote bonte spechten, maar we zagen alleen de Grote bonte specht zelf. Henny was net aan het vertellen dat voorheen op de communicatietoren, een paartje Slechtvalken broedde, maar dit jaar niet, toen we een Slechtvalk zagen komen aanvliegen. Heel bijzonder. De Joodse begraafplaats heeft een eigen ingang, de graven worden niet geruimd (net als op het Islamitisch gedeelte) en er worden als herinnering steentjes op de graven gelegd. Bloemen zijn vergankelijk, daarom vind je die hier niet. Achter de

Joodse begraafplaats begint het Islamitisch gedeelte; dit was voorheen de plek voor socialisten. De Islamitische graven liggen allemaal in dezelfde richting zodat de overledenen met hun gezicht naar Mekka zijn gekeerd (hoofd of lichaam worden op de zij gelegd). De meeste vogels die we gezien hebben, vliegen over of zijn even te zien zoals Houtduif, Koolmees, Boomkruiper, Zwarte kraai, Gaai, Putter, Kauw, Roodborst en Bui-zerd. Niet gezien maar wel gehoord zijn de Vink, Groene specht, Heggenmus, Tjiftjaf, Winterkoning, Holenduif en Zanglijster. We lopen door naar het Herdenkingsbos. Hier zijn 10 verschillende soorten bomen aangeplant die door nabestaanden voor hun overledenen geadopteerd kunnen worden. Op de website wordt een kleine karakteristiek van elke boomsoort gegeven zodat nabestaanden een boom kunnen kiezen die past bij het karakter van de overledene. Denk hierbij aan Eik (de krachtige), Esdoorn (de mooie), Els (de felle) of Beuk (de boodschapper). Rondom de bomen is een wilde bloemenweide ingezaaid, met hierin paden gemaaid zodat je er doorheen kunt wandelen. Bij de geadopteerde bomen staan bordjes met de naam van de overledene. We gaan de begraafplaats weer in en eindigen bij de Dekenrotonde met een grote Sequoia in het midden. In de Sequoia zit een nest met Boomklevers die duidelijk te zien zijn. Sequoia's zijn Mammoetbomen die duizenden jaren oud kunnen worden en bosbranden kunnen overleven. Deze is vermoedelijk zo'n 150 jaar oud, omdat de eerste zaden van Sequoia's pas rond 1850 in Europa zijn gekomen. Het is bekend dat ook een Bosuil op de begraafplaats voorkomt, maar die hebben we niet gezien. Tot onze verrassing kregen we later een foto van de Bosuil toegestuurd van een deelnemer die op de begraafplaats was gebleven. Voor de Bosuil was de rust teruggekeerd. Een hele mooie afsluiting van de wandeling.

[Irma Kokx]

Zondag 11 juni - Wandelen langs het laatste deel van de Jeker voordat ZIJ in de Maas uitmondt

Ja, dat hebben we op 11 juni van Jo, de rode-baret-gids, geleerd. Omdat de Jeker zich als een vrouw gedraagt: meanderend met bochten, meedraaiend en toch haar eigen wijze volgend, daarom moet deze rivier vrouwelijk zijn!

We starten onze wandeling bij de 'Berenkoul' met enkele memories aan beer Jo om vervolgens via Henny en Gid meer te horen over de stadsnatuur via luisteren, kijken met de ogen én Natuurgluren. Via het scannen van de QR-codes onderweg kun je e.e.a. lezen en zien op filmpjes over de dieren, planten en geschiedenis van het stadspark en de Tapijn. Henny vertelde over de bosuilen die jongen gekregen hadden. Het was onder de bomen zeer goed te doen, ondanks de eerste hittegolfdag.

Als eerste zagen we de Jeker zich opsplitsen in de Vestingjeker en achter de Reek (valhek) en de Zwarte Sluis (1) stroomt zij dan als Stadsjeker in 2 takken naar (vroeger) de Looiersgracht en de Noordtak. Echt de moeite om eens op onderzoek uit te gaan. Je ziet de Jeker overal kronkelend haar weg vervolgen en zich in takken splitsen zoals vanaf de Rode Brug te zien is (2). Sommige van deze aftakkingen werden gecreëerd om een zgn. molengang te maken die dan de schoepen in beweging moest brengen om energie op te wekken. Bij de Leeuwenmolen draait het rad helaas niet meer maar is een prachtig plekje en je kunt hier de aparte Jekertakken nog goed zien. We liepen door naar het Faliezusterspark langs het ouderlijk huis van André Rieu waar ook ooit watermolens in de wand zaten. Door naar d'n Hiemel voor een pauze met vlaai van de Bisschopsmolen. Daarna verder en werd ons verteld en 'getoond' hoe de Jeker vroeger ook als openbaar riool (3) diende voor de dagelijkse behoeften middels een 'storting' direct in de Jeker.

Ooit waren er binnen de wallen zo'n 50 watermolens die het graan moesten malen, het maken van papier, olie moesten persen en niet te vergeten voor de bierbrouwers. Kijk maar eens bij de bakkerij op de Koestraat hoog in de nok van de gevel, daar vind je de gevelsteen met het gildewapen (4). Dan verder naar de hoek van de Looiergracht met een steen op de plek waar vroeger de Hertogsmolen stond.

We leerden van Jo dat de tekst onder het wapen een chronogram bevat (Latijnse tekst

Natuurgluren is op zoek naar hulp/vrijwilligers,
meld je aan bij Rob.jansen@jekerpmc.nl

waarin ook het jaartal in rood verwerkt is). Deze molen behoorde aan beide bestuurders toe: de Bisschop van Luik en de Hertog van Brabant. Vervolgens verder naar de Reekermolen en het conservatorium waar vroeger diverse molens lagen voor de lakenindustrie. Kortom een grandioze wandeling! Gid vroeg de deelnemers of ze in september een wijnwandeling wilden maken? JA dus!

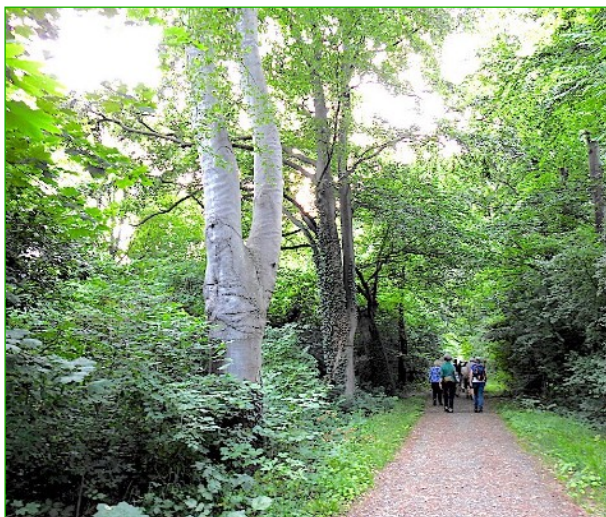
Jo, Henny, Gid bedankt weer voor de samenwerking binnen Buurt netwerk Campagne, IVN en Natuurgluren. Next time, Christien op 't Hof-Smeets

26-27-28-29 juni - De AvondNatuur4Daagse

Maandag 26 juni - Ommetje Vaeshartelt

We hebben weer een zeer succesvolle AvondNatuur4Daagse gehad, met de start op maandagavond. Een genoeglijke wandeling met een enthousiaste groep van 25 mensen bij het ommetje Vaeshartelt, met gidsen Julia Schmidt en Ton van der Put. Leuk was o.a. dat ze op de Wilde peen de rups van de Koninginnepage ontdekte (zie voorpagina). Daarnaast bleek men steeds opnieuw geïnteresseerd te zijn in de verscheidenheid van bomen, struiken en planten van het landgoed. Vrijwel iedereen ontdekte tijdens deze wandeling iets wat nog niet bekend was.

[Vanessa Alij]

Dinsdag 27 juni - Stadspark

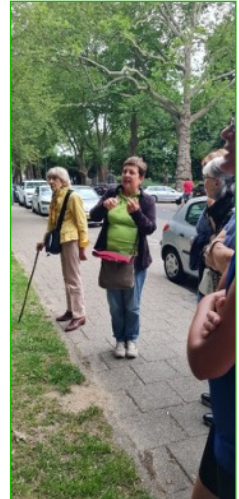
Daarna op dinsdagavond, gingen er in het Stadspark met Irma Kokx 17 mensen mee om de mooie monumentale bomen waar te nemen. Van deze groep bleven 8 mensen achter om vleermuizen te spotten met een aantal mensen van VLEN (Vleermuiswerkgroep Nederland van de Zoogdiervereniging) onder wie Ger Beckers. Het was zeer interessant om te werken met een batdetector-apparaat omdat als je het tik-tik geluid hoorde, je meteen wist waar de vleermuizen waren en zo waren ze gemakkelijk te spotten. Nadat het donker werd was er in de vijver ook een symfonie van kikkers en padden te horen.

Ik heb er een kort filmpje van gemaakt (klik op de link):

<https://1drv.ms/v/s!Ar3ifr6yb8LZg-ksOHqWEQffRmejPw?e=b1Z0yE>

waarin je ziet en hoort wat er zich allemaal afspeelde. Verder een paar foto's om te laten zien welke waarnemingen op dinsdagavond zijn gedaan waarbij ik aanwezig was; zoals de Sierpeer in de Waldeckpark.

[Vanessa Ali]

Woensdag 28 juni - Wandeling door Wyck

Op de woensdagavond steken we de Maas over voor een wandeling door Wijck. De start is bij het NS-station, er zijn vanavond 14 deelnemers. Na een korte uitleg over het ontstaan en de geschiedenis van Wijck gaan we op stap. Ik wijs de deelnemers op het verschil in stadsgroen in het moderne deel en het Middeleeuwse gedeelte. In de Alexander Battalaan bekijken we een boomspiegel waar inheemse planten zijn aangeplant. Onmiddellijk komt een bewoner bij ons staan en geeft uitleg. Helaas vernemen we dat de stu-

denten die er wonen graag de fiets stallen in het mooie perkje. We lopen verder en komen langs de Maasoever. Hier bekijken we de flora en zien hoe twee totaal verschillende plantengemeenschappen dicht bij elkaar leven. Op de Oeverwal zien we typische muurplanten, gewend aan droge en hete omstandigheden en we zien de ruige begroeiing aan de oevers van de Maas. We komen in het oude deel van Wijk en bekijken enkele mooie gevelstenen. Ook leren we hoe het Kattestraatje aan haar naam komt. Ga zelf maar kijken en vind de gevelsteen met een kat. De route gaat vervolgens langs de oevers van de Maas en daarna genieten we van de rust in het Rood Dorp en de omgeving van het Sterreplein. In de Turennestraat woonde vroeger

ons oud-lid Huub Kemp en toevallig is een van de deelnemers een familielid. Om half tien zijn we terug en zoeken een terras om even na te praten. [Carlo Poolen]

Donderdag 29 juni - Het Frontenpark

Op de vierde avond van de 'AvondNatuur4Daagse' heeft Igo Gorissen samen met zijn dochter de excursie in het Frontenpark geleid. Dit park grenst aan de noord-westkant van het centrum van Maastricht, ooit een militair en industrieel gebied. Nu een oase van

cultuurhistorie en natuurwaarden. We maken kennis met voor Maastricht unieke planten en dieren zoals de muurhagedis in een bijzonder door mensenhand gemaakt 'landschap'. Zo zijn voor deze hagedissen niet alleen de betonplaten van het wandelpad over het oude spoor verhoogd om daaronder in de zomer lekker warm te kunnen verblijven, maar ook zijn er openingen in de bakstenen van de oude vestingmuren gemaakt om diep in de muur binnen te kunnen dringen als bescherming tegen de winterkou. Vanwege de verwachte onweersbuien waren er slechts vijf deelnemers, maar het bleef tot bijna aan het einde droog. De rondleiding zelf was helemaal geen droog verhaal maar uiterst interessant, met dank aan Igo en zijn dochter.

Van alle deelnemers hebben de drie op de foto aan alle vier de avonden van de AvondNatuur4Daagse deelgenomen. [Jack Gerats]

Zondag 16 juli - Jekerrondje, bloemetjes en bijtjes

Op zoek naar de Steenhommel en de Rode koekoekshommel.

In perfect wandelweer (zonnetje, 20 graden) neemt Sandra, onze gids, ons mee naar de kleine maar o zo boeiende wereld van de insecten en in het bijzonder die van de hommels. Als snel lukte het ons de Steenhommel te vinden, zowel werksters als mannetjes. Even later ook een hommeltje van het Aardhommelcomplex. Hier is het onderscheid lastig vast te stellen, want er zijn vier hommelsoorten die als twee druppels water op elkaar lijken.

De (zeldzame) Rode koekoekshommel is de laatst verschijnende koekoekshommelssoort en dus was de kans deze midden juli te spotten het grootst. Maar helaas konden we 'm toch niet afvinken op ons verlanglijstje.

Sandra vertelt ons dat bijen die voor nageslacht zorgen vooral stuifmeel verzamelen en nectar drinken voor hun larven en, met een vermakelijke glimlach, dat bijenmannetjes eigenlijk niet veel anders doen dan eten, slapen en achter de dames aan zitten.

Bij een pluizig behaarde plant, de Grote koningskaars, vertelde Sandra ons over de Grote wolbij, die haar nest bekleedt met plantenharen. En dat de mannelijke Grote wolbij, die wat groter is dan het vrouwtje, een territoriumpje met voedselplanten verdedigt. Hij heeft een soort drietand op zijn achterlijf

Steenhommel mannetje

Aardhommel vrouwtje

Illustraties Chantal Deschepper/Natuurpunt (B)

waarmee hij iedereen wegjaagt, ook hommels en honingbijen. Alleen de Grote wolbijdames worden in zijn heerlijkheid verwelkomd. Verder benadrukte Sandra nog de grote waarde van de Akkerdistel, voor de voorziening van nectar aan vlinders. Ook bijenmannen zijn er dol op.

Andere bijenplanten waarbij we stil stonden waren het Slangenkruid, een prachtige plant met blauwe bloemen, en de Beemdkroon. De Slangenkruidbij verzamelt alleen stuifmeel op Slangenkruid, de Knautiabij op Beemdkroon en enkele nauwverwante planten.

Het was een buitengewoon interessant 'rondje', dat we voldaan en gezellig hebben afgerond met koffie en vlaai op het terras van Hild'Ice. Sandra, hartelijk dank! Je hebt ons dichterbij het leven van bijen en bloemen gebracht. [Hugo Bloksma]

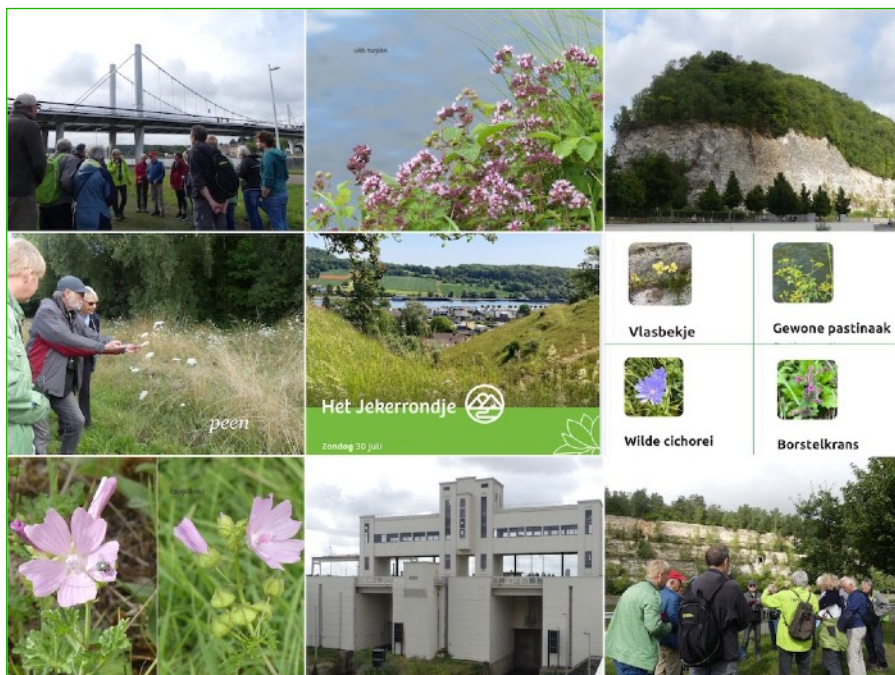
Zondag 30 juli - Jekerrondje, Albertkanaal en de sluizen van Ternaaien

Het Jekerrondje van deze zondagochtend is geen rondje maar een rechte streep langs het Albertkanaal met bestemming de sluizen van Ternaaien. Wat we onderweg te zien en te horen krijgen is evenwel heel veelzijdig.

Met één oog gericht op de tientallen wielrenners die ons rakelings voorbij stuiven, genieten we van de variëteit aan bloemen langs de oever van het kanaal. Mogelijk hebben de hoge witte kalkwanden die het zonlicht weerkaatsen en de wind afwenden hier invloed op. De andere kant van ons pad zien wij echter overwoekerd door bramenstruiken en brandnetels. Het resultaat van de veel te hoge stikstofdepositie wordt hier tastbaar getoond. Hoog boven in de kalksteenwand, aan de overzijde van het water, zien we delen van het fort van Eben-Emael. Antonie, onze gids, vertelt ons dat dit fort, gebouwd in de mergelgangen, gold als een onneembare vesting. Ook het Albertkanaal had een defensieve functie. Het loopt vanuit Luik eerst naar het noorden om Maastricht heen voordat het naar het westen richting Antwerpen gaat. Fort en kanaal zijn in dezelfde periode gebouwd.

Echter op de mooie voorjaarsavond van vrijdag 10 mei 1940, toen officieren van het fort in een nabijgelegen restaurant hun avondmaaltijd genoten en een sigaretje rookten, sloegen de Duitsers op uiterst geraffineerde wijze toe en slaagden er binnen 2 x 24 uur in het gigantische bolwerk in handen te krijgen. 84 Fallschirmjäger (parachutisten) landden op het dak en wisten het geschut binnen enkele uren uit te schakelen. 23 Belgische militairen hebben het leven verloren en 1.200 zijn als krijgsgevangene afgevoerd.

De hoge sluizen van Ternaaien laten ons zien hoe groot het verval in de Maas is op het hemelsbrede stuk van 25 kilometer tussen Luik en Maastricht. En ook realiseren we hier hoe enorm het formaat van de schepen in de laatste decennia is toegenomen. Op de

terugweg zien we hoe een schip van deze tijd in het nog recentelijk verder uitgediepte Albertkanaal zich een weg ploegt door het water en hierbij een dikke bruine streep achter zicht laat van door de sloopschroef omgeploegd bodemleven.

Op de weg terug blijft een deel van de 23 deelnemers wat achter om de bloemen aan de waterkant nader te bekijken. Marcel, de ecooog in ons midden, geeft hierbij graag een toelichting. Genoteerd zijn o.a.: Luzerne, Zomerfijnstraal, Koningskaars, Zwarte kaars, Vogelwikke, Gewone pastinaak, Vlasbekje, Borstelkrans, Wilde cichorei, Marjolein, Rode ogentroost en Wilde peen. De laatste soort wordt ook wel Vogelnestje genoemd omdat de stralen van deze schermplant zich na bestuiving samenvoegen en zo het zaad als in een nestje beschermen.

De wandeling duurde wat langer dan de gebruikelijke 1 ½ uur, maar dit weerhield vrijwel niemand ervan om het Jekerrondje gezellig af te sluiten met een kopje koffie op het terras van Hild'ice.

[Hugo Bloksma]

10 x Jekerrondje. Hoe is het verlopen?

De eerste zondag van de lente, 26 maart, zou een perfecte dag zijn voor de start van het eerste Jekerrondje. We zagen een voorjaarszonnetje voor ons en hoorden de vogels al zingen. Maar wat we kregen was een loodgrijze lucht en plensbuien. Het thema 'Lentekriebels' prikkelde toch nog acht deelnemers om het regenpak aan te trekken en naar Kanne te komen. De prille voorjaarsbloeiërs in het Cannerbos, waaronder een groot golvend tapijt van Bosanemonen, overtuigden ons toch dat de lente van start was gegaan.

De kop was eraf, maar de twijfel over het succes van deze nieuwe excursievorm was nog onverminderd groot. Deze nam gelukkig met ieder volgend 'rondje' af en na zo'n vijf, zes Jekerrondjes wisten we dat deze opzet een blijvertje kon worden. Het aantal deelnemers nam snel toe tot ruim 20 gemiddeld en onze gidsen vonden het aangenaam om binnen

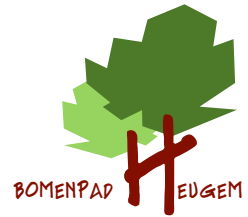
de contouren van het Jekerrondje-model te werken. Bovenal toonden de deelnemers zich tevreden.

Het primaire doel van het Jekerrondje is de afstand tussen mens en natuur verkleinen. Daarom wil het Jekerrondje er vooral zijn voor niet-IVN-leden. Dat is nog niet goed gelukt. Onze mailinglist bestaat nagenoeg alleen uit adressen van natuurliefhebbers. We moeten daarom meer aandacht zien te verkrijgen in media die mensen bereiken die ver(der) van de natuur staan, zoals ons recentelijk is gelukt in de rubriek Vitrien van TV Maastricht.

De mix in leeftijd was goed: singles van 30 tot 80 jaar en stellen met kinderen van 6 tot 14 jaar. De vrees dat alle 'rondjes' veel op elkaar zouden lijken is onterecht gebleken. De variëteit aan onderwerpen was buitengewoon groot. Een willekeurige greep uit alles dat voorbijkwam: Aardhommels die een sluipingang in Smeerwortels boren, een nederzetting van Bandkeramiekers, de potentieverhogende werking van akkerdistel op bijenmannen, het Jekerdal vóór de komst van het Albertkanaal, Stippelmotrupsen die aan draadjes bungelen, Ceasar die wraak heeft genomen op de Eburonen, de nieuwe sluizen van Ternaaien en de Grote wolbij die met een drietand aan zijn achterlijf alles verjaagt dat in zijn buurt vliegt.

Het Jekerrondje is een model, onze gidsen vormen de inhoud. Dat is met groot enthousiasme fantastisch gedaan! Op naar de volgende 10. [Hugo Bloksma]

_ werkgroep BOP

Dinsdag 2 mei - Bomenpad Heugem

In Heugem is op 22 mei 2011 feestelijk een wandelroute geopend, luisterend naar de naam 'Bomenpad Heugem'. Ongeveer een jaartje geleden hebben Chrit en ik samen met Kik Snoek van de werkgroep Flora de hele wandelroute nagelopen en daarbij kwamen we tot de ontdekking dat op de hoek van De Beente en de Sint Michaëlsweg niet de 3 Steeliepen (Fladderiepen) stonden zoals de beschrijving van de wandeling aangaf. Er stonden niet 3 maar 2 bomen waarvan één onmiskenbaar een Steeliep was maar die andere? Het was een lep, maar zeker géén Steeliep. Alle reden om met de Gemeente Maastricht contact op te nemen en na een goed gesprek en meerdere strubbelingen daarna stonden er eind april op de bewuste plek 3 nieuwe Steeliepen. De Steeliep, de lievelingsboom van wijlen Tineke de Jong. Om Tineke te gedenken kwam het idee naar voren om een van de drie nieuwe bomen van een boomkorf te voorzien met. De Gemeente stemde er meteen mee in en Rob van Acker (maker van onze jubileumtrap) heeft de Cortenstalen boomkorf gemaakt.

Op 2 mei was het dan eindelijk zover. BOP kon de korf plaatsen. Jan, Lou, Max, Harry, Chrit en ik gingen ter plaatse aan de slag en kregen zelfs bezoek van een echte Heugemenaar: Herman Heemskerck.

Om de korf om de boom te plaatsen moest de stalen cilinder op een paar punten losgeschroefd worden; logisch want hoe krijg je anders een boomstam in de boomkorf? De cilinder heeft een diameter van ongeveer 60 cm. De Steeliep een eindje verderop die is aangeplant bij de boomfeestdag in 2010, is een jaar of 18 oud en heeft een diameter van 48 cm. Het duurt dus nog wel eventjes voordat onze boomkorf te klein is.

Cilinder er omheen, weer dichtschroeven, palen rechtzetten, de grond in slaan, de luchtbel van de waterpas ondertussen in de gaten houden, nog een tikje hier en een tikje daar, grond aanstampen, boom met rubberen banden bevestigen en klaar is Kees. Iedereen vond het een leuke klus om te doen. [Chris van den Ende]

Dinsdag 16 mei - Bandkeramiekers

Voor wie het nog niet weet maar BOP staat voor Beheer en Onderhoud Projecten. Als coördinator van de werkgroep BOP vond ik het op 4 mei een goed idee om eens na te gaan of we als werkgroep bij onze locatie Bandkeramiekers en onze jubileumlocatie be-

heer en onderhoud zouden moeten gaan verrichten. In simpel Nederlands: moet er misschien gemaaid worden? De gedachte was om een schemaatje te maken waarbij iedereen van de werkgroep bij toerbeurt af en toe de locaties zou bezoeken om de stand van zaken op te nemen. En zodra er sprake zou zijn van een situatie à la 'een dezer dagen moeten we aan de bak' zou dat kenbaar worden gemaakt en kon de werkgroep uitrukken. De werkgroep kon zich prima in het idee vinden. Ik ging als eerste bij alle twee de locaties kijken. Ik schrok me kapot wat ik zag. Bij de Bandkeramiekers stond het gras zo hoog dat de grote keien in het gras nauwelijks meer te zien waren. Werk aan de winkel. Weg met dat schemaatje en iedereen oproepen om zo snel mogelijk bij de Bandkeramiekers te maaien. Bij de trap van de jubileumlocatie viel het gelukkig mee. Op de trap treden stond wat onkruid dat met weinig moeite wellicht te verwijderen is. Links en rechts van de trap stond een mooie, egale begroeiing. Als het goed is is het Ratelaar die vorig jaar daar gezaaid is.

Op 16 mei konden Jan, Chrit, Lou en ik zich uitleven om de locatie Bandkeramiekers weer toonbaar te maken. Leermoment: volgend jaar veel eerder een schemaatje maken. Het weer was prima, de werksfeer was prima, de bosmaaier deed het prima en het bier in Wolder smaakte prima. Wat wil een mens nog meer? [Chris van den Ende]

Donderdag 25 mei - Jubileumplek

De vakantieperiode is al goed merkbaar, ook in de werkgroep BOP. Voor het onderhoud bij onze jubileumplek konden maar een paar man bij elkaar gesprokkeld worden. But enough is enough gold ook op 25 mei en niet onbelangrijk: goed gereedschap is het halve werk. Met drie man sterk kon de klus prima geklaard worden. Bij de trap is het storende onkruid gesnoeid en zijn de haag met het venster en de daarachter liggende meidoornhaag op enkele punten van uitlopers ontdaan. Dit alles uiteraard met een inspectie vooraf op mogelijke vogelnesten. Alles staat er weer prima bij. Laat de Keuringsdienst van Waarden maar komen. [Chris van den Ende]

_ werkgroep duurzaamheid

Als IVN-leden zijn we allemaal begaan met het wel en wee van de natuur in onze omgeving. In alle activiteiten van IVN Maastricht, zoals onze cursussen en wandelingen, komt dit al impliciet naar voren. Als je wilt, kun je het begrip 'wel en wee van de natuur' ook vangen onder het begrip 'duurzaamheid'.

Er zijn veel redenen waarom duurzaamheid belangrijk is voor IVN. Een van de belangrijkste redenen is dat we de natuur willen beschermen. De natuur is belangrijk voor ons omdat het ons voedsel, water en zuurstof levert. Het is ook belangrijk voor ons omdat het ons verbindt met onze omgeving en ons een gevoel van welzijn geeft.

Het bestuur van IVN Maastricht is dan ook van mening dat we 'duurzaamheid' meer centraal mogen stellen in onze activiteiten. Duurzaamheid is dan ook een centraal thema van het bestuur voor 2023 en 2024. Nu verstaat iedereen wel wat anders onder 'duurzaamheid'. Voor IVN Maastricht ligt het voor de hand dat wij ons hierbij met name richten op de gezondheid van de lokale en regionale natuur * en daarbij oog hebben voor wat de lokale bevolking in en rond Maastricht hierin belangrijk vindt. Om dit vorm te geven is de Werkgroep Duurzaamheid van IVN Maastricht in het leven geroepen. Deze werkgroep heeft als taak om zowel de leden van IVN Maastricht als het algemene publiek bewuster te maken van de noodzaak om duurzaam en 'natuur-inclusief' te handelen in het dagelijkse leven. Hierbij letten we ook op ons eigen gedrag.

Het concrete doel van de Werkgroep is om:

- IVN-leden en gidsen handvatten aan te reiken om duurzaamheid en natuur-inclusief handelen in hun (educatieve) activiteiten op te nemen.
- Het ontwikkelen, waar mogelijk in samenwerking met andere groene organisaties, van specifieke activiteiten gericht op duurzaamheid en natuur-inclusief handelen.

Dit betekent onder andere dat in alle activiteiten en opleidingen 'Duurzaamheid' zoveel mogelijk een centrale plek zal krijgen.

Hoe kun je het negatieve effect van jouw eigen consumptie op de natuur verlagen? Hoe kun je de natuur in jouw omgeving positief beïnvloeden?

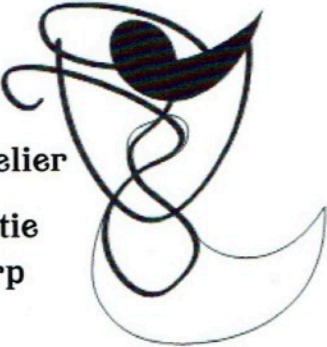
* Een definitie van natuur kan zijn: 'Natuur' is het complexe systeem van ecosystemen dat al het leven op aarde in stand houdt. Het bestaat uit alle ecosystemen op aarde, inclusief alle levende organismen, hun fysieke omgeving en hun interacties met elkaar. In andere woorden: natuur is de som van alle ecosystemen, en ecosystemen zijn de fysieke en biologische systemen die de natuur uitmaken. Gezonde ecosystemen leveren (ecosysteem-)diensten zoals voedsel, drinkwater, bescherming tegen overstroming, luchtzuivering, klimaatregulatie, maar ook bijvoorbeeld mogelijkheden tot recreatie en toerisme.

Concrete voorbeelden zijn onder andere:

- Natuur-inclusief handelen is een integraal onderdeel van de nieuwe natuurgid-senopleiding die in het najaar van 2023 van start zal gaan.
- Opfriscursussen voor natuurgidsen en landschapsgidsen zullen dieper ingaan op de boodschap van natuur-inclusief handelen.
- De onlineklimaatcursus van het IVN, zal in Maastricht ook 'offline' gegeven worden.

In Maastricht gaan wij meer intensief samenwerken met andere groene organisaties om onze boodschap m.b.t. natuur en duurzaamheid te versterken en ons bereik te verbreden. Wij zullen hierin, waar mogelijk, ook met de Gemeente Maastricht samenwerken.

[Jos Lemmens en Jack Gerats]

Modanne - Atelier
Kledingreparatie
Kledingontwerp
Workshops

Annette Pieters
Velijndonk 20
6218 GK
Maastricht

06-38207602 | modanne.atelier@gmail.com | www.modanne.nl

_ werkgroep flora

Woensdag 19 april - Het Jekerdal

Deze avond zijn Irma, Susanne, Kik, José, Pieter en ik begonnen met het vaststellen van de planten die groeien langs de zijarm van de Jeker (achter de Natuurtuinen). Ruim tien jaar terug was deze strook een intensief tuinbouwgebied, waar jaarlijks de nodige kunstmest werd gezaaid en nu al zover verschaald is, dat er spontaan al bijna 50 soorten kruiden groeien. We vinden bijvoorbeeld Beemdkroon, met een paars roze bloem; Knoopkruid, roze bloem en smal blad; Gladwalstro met een bleekgele bloem en slappe

stengels. Ook zien we Vijfvingerkruid (*Potentilla reptans*). De onderste bladeren zijn 5-talig en de kruipende stengels kunnen wel 1 meter worden. Er staan Margrietten, Speenkruid, Luzerne, Duizendblad, Hondsdraf, Smalle weegbree en de veel voorkomende Paardenbloem. De Ruige leeuwentang is te herkennen aan de rode streep aan de onderzijde van de Lintbloemen. De Scherpe boterbloem heeft een ronde en gladde bloemsteel en de bloemen zijn 15 tot 25 mm groot. De Kruipende boterbloem heeft juist een licht gegroefde bloemsteel met bloemen van 20 tot 30 mm.

Op het einde van dit pad lopen wij naar rechts over een brugpad, waar de zijarm van de Jeker onderdoor stroomt. We betreden nu een eilandje, dat hoort bij het buurtschap Lombok. Hier groeit rechts een grote groep Ratelaars. Onopvallend passeren we weer een brug over de zijarm van de Jeker en lopen naar links richting de hoofd-Jeker. Rechts van ons pad een groot grasveld vol met kruiden, zoals Witte en Gevlekte dovenetel, Wikke (onduidelijk welke), Smeewortel en Zuring. De Zachte ooievaarsbek heeft gelobde bladeren, is zacht behaard en de bloemen zijn roze. We vinden Gewone berenklaauw, Paarse dovenetel en Fluitenkruid. Achter de brug in de stenenwand groeit een Steenbreekvaren. Langs de oever staan Kartuizer anjers, Hoornbloemen, Klein hoefblad, Zilverschoon en Wilde

Wikke

tel en Fluitenkruid. Achter de brug in de stenenwand groeit een Steenbreekvaren. Langs de oever staan Kartuizer anjers, Hoornbloemen, Klein hoefblad, Zilverschoon en Wilde

marjolein. De Gulden sleutelbloem vormt een rozet en in de bloemkeel zitten oranje vlekken. Hier staat ook Koninginnekruid, Wollige munt met behaarde en gekreukelde bladeren, Ereprijs en als laatste een Arondskelk.

Van enkele planten heb ik er een kleine aanwijzing bij geschreven. Voor de kenners is het niet noodzakelijk, maar voor de anderen is het misschien gemakkelijk om het beter te onthouden. [Ton Castermans]

Zaterdag 6 mei - Zoektocht langs de Jeker

Het blijkt nog niet mee te vallen om de vegetatie langs de Jeker richting België te onderzoeken. Marijke, Ton, Sabine, Kik, Josee en Irma hebben afgesproken bij de Nekummermolen. Je hebt hier een prachtig zicht op de Jeker, maar je kunt er niet bijkomen. Dan maar een stukje verder via het Jezuïetenpad. Het is een prachtige dag met een lekker zonnetje. Door de hoge brandnetels kunnen we hier eigenlijk ook niet bij de Jeker komen, maar op een klein stukje staat een grote groep Wollige munt, dat heel goed past in deze biotoop. Ook veel Smeewortel, Gevlekte dovenetel, Scherpe boterbloem, Boswilg, Kleefkruid en Koninginnekruid met rode randjes rond het blad. We lopen verder over het bruggetje en in de berm blijkt veel meer te staan dan we eerst dachten. We zien nu ook de Gewone dovenetel, maar ook Hondsdraf, Gevlekte aronskelk met aangevren vruchten, Hazelaar, Kruldistel, Zachte geranium, Hop, Heggenrank en Vogelmuur. Bij de Vogelmuur kijken we naar de kenmerkende structuur van de Anjerfamilie zoals we eerder in onze determineerles hebben geleerd. We zien Duivenkervel en blijven ons lang

Duivenkervel

Gevlekte dovenetel

Hondsdraf

Werkgroep Flora

afvragen of we Heksenmelk of Vlasbekje zien, maar besluiten tot Vlasbekje. Als we de Cannerweg oversteken, zien we in een Kardinaalsmuts een prachtig voorbeeld van een spinselmot met rupsjes. Ook in deze bermen veel verschillende soorten zoals Kompasla, Klaproos, Zuring, Heermoes, Geel nagelkruid, Glad walstro, Grote klis, Melganzevoet (onzeker), Duizendblad, Varkensgras en nog net niet uitgebloeid Look-zonder-look. Als we de ingang bij de Jezuiten-grot onderzoeken zien we ook niet-inheemse planten zoals een Prikneus en een Boshyacint waarvan we niet weten of deze inheems is of niet. In de rotswand groeit de zeldzame Tongvaren en we zien ook de Mannetjesvaren. Via de parkeerplaats lopen we terug en ook hier groeit van alles zoals Stinkende gouwe, Paardenbloem, Madeliefjes, de Gewone en de Reuzenbereklaauw. Uiteindelijk hebben we 54 soorten gezien in bermen en andere plekken die in eerste instantie heel oninteressant leken.

[Irma Kokx]

Woensdag 17 mei - Orchideeën

Josee en Pieter hebben op woensdagavond 17 mei de orchideeën in Ternaaien bekeken. Er zijn daar langs het kanaal drie weiden met allerlei orchideeën en ook bijzondere soorten vlinders. Vorig jaar waren we met de FWG iets te laat in het jaar en dit jaar dus vol verwachting op zoek naar meer... Toen we bij de eerste weide aankwamen zagen we echter dat er veel hoog gras (en heel veel Scherpe boterbloem) stond. Het was daarom moeilijk om de orchideeën te vinden. De soldaatjes stonden er gelukkig volop dus die waren snel gevonden. De typische 'helm' van de soldaatjes maakt herkenning gemakke-

lijk. Toch vonden we behoorlijk wat verschil in de kleur. Van lichtroze tot paars! Daarna zagen we een minder opvallende verschijning: de Grote keverorchis. Groengeel. Ook in grote aantallen maar minder opvallend dan de soldaatjes. Ze hebben twee grote eivormige tegenoverstaande bladeren met weegbree-achtige nerven en de onderlip heeft twee lange slippen. De bloem heeft wel iets weg van een kever. Iets verderop vond Pieter een bijzonder donkergevekt blad. De app van Josee gaf aan dat het Handekenskruid was. Daarvan hadden we nog nooit gehoord! Een orchideeën-geslacht ontdekte ik later. Achteraf denk ik dat het de Bosorchis is geweest omdat we die vorige keer ook op die plaats zagen. En de Bosorchis hoort bij het geslacht Handekenskruid. We zochten verder. Naar de plek waar we vorige keer de prachtige Bijenorchis zagen bloeien. Maar deze keer geen spoor. Helaas. En

Soldaatje

we hebben flink gezocht. Ook het blad van de Bijenorchtis konden we niet vinden. Tijdens onze zoektocht kwamen we nog een man en een vrouw tegen die vlinders aan het fotograferen waren. Ze hadden de Veldparelmoervlinder en het Dwergblauwtje (?) al gezien. Naar orchideeën hadden ze niet gekeken... vreemd genoeg! We liepen verder en ontdekten toch nog een nieuwe, en ook zeldzame soort: de Poppenorchis. Er stonden een paar exemplaren. De Poppenorchis is makkelijk te herkennen aan een grote bovenlip in de vorm van een bolletje met 'snuif' en een onderlip in de vorm van een twee armen en benen. Toch een mooie afsluiter, maar we hadden op meer gehoopt. Josee en ik besloten om nog een keer terug te komen.

[Pieter Terpstra]

Poppenorchis

Woensdag 21 juni – Langs de Jeker in Kanne

Koninginnekruid, Smalle wikke, St Janskruid, Puntwederik, Moerasspirea, Luzerne, Wollige munt, Hopklaver, Geoord helmkruid, Zegge en Zeepkruid.

Niet op foto: Gele waterkers.

_ werkgroep natuurbeheer

Zaterdag 15 april – Bloesemweide Amby

Door het koude voorjaar staan de bomen nog steeds niet vol in het blad en is het goed mogelijk de takken van de boom door het vele blad te onderscheiden. We hebben vier appelbomen gesnoeid.

De appelbomen hebben veel waterscheuten die eruit moeten en de takken nemen we in lengte terug om een mooie evenwichtige boom te krijgen. Verder hebben we 3 jonge perenbomen gesnoeid. Jonge takken kun je gemakkelijk met touw in de goede richting buigen zodat ze onder een hoek van ongeveer 45 graden van de stam af naar buiten groeien. Totaal 12 personen.

Zaterdag 13 mei - Tuin Ab Konig Borgharen

Ab snoeit al een tijdje met ons mee, om het snoeien onder de knie te krijgen. Toch wil het bij hem in de tuin nog niet lukken. Dit komt doordat de fruitbomen bij hem in de tuin staan te veel concurrentie ondervinden van de andere bomen. Je ziet dat fruitbomen in de schaduw van sierbomen wegwijnen of hele lange opgaande takken maken om nog wat licht te kunnen ontvangen. In goed overleg met Ab hebben we de fruitbomen weer de ruimte gegeven die ze nodig hebben om zich goed te kunnen ontwikkelen. Het was een heel gezellige ochtend en de vlaai kwam dit keer van over de Maas uit Smeermaas omdat ze daar de lekkerste kruisbessenvlaai maken van de hele wereld. Totaal 8 personen.

Zaterdag 24 juni - Bloesemweide Amby

In Amby bestaat de boomgaard uit twee weiden. Eén wei met appel- en perenbomen; deze hebben de afgelopen maanden al onderhoud gehad. In de andere wei staan wat oudere kersenbomen die veelal in het verleden vormsnoei hebben gehad zodat er verder niet meer naar om gekeken hoeft te worden. Vormsnoei betekent dat er in de jeugdfase van de boom al keuzes zijn gemaakt tussen de gesteltakken zodat zich een evenwichtige boom kan ontwikkelen waarbij over de stam de belangrijke takken goed verdeelt zijn. Er staan ook pruimenbomen in deze wei, en dat zijn meestal de wildebrassen onder de fruitbomen die alle kanten opgroeien en onder het gewicht van het fruit gebroken takken hebben.

Gebroken takken hebben we eruit gesnoeid. Ook de lengte van de takken moet in toom gehouden worden omdat bij storm hele takken uit een pruimenboom kunnen waaien. Totaal 13 personen.

Zaterdag 22 juli - Vlaaien bakken in het bakhuis van de Toerenmolen van Gronsveld

Inmiddels een traditie, vlaaien bakken in een leemoven in de pruimentijd. Met de hulp van Huub Wiertz van IVN Oud-Valkenburg hebben we weer een geweldige dag gehad. Huub geeft vlaibakcursussen bij het IVN en heeft ook alle spullen die nodig zijn. Als eerste moet de oven gestookt worden die na 3 uur stoken op temperatuur is. Ondertussen rijst het deeg en kunnen de vlaaibodems gemaakt worden. Gelukkig waren de eerste pruimen van het seizoen rijp en hebben we ware kunstwerkjes gemaakt met pruimen, kersen en kruisbessen. Meer dan de helft van de vlaaien hebben we met koffie en thee verslonden zodat er voor iedereen nog een stuk vlaai overbleef als souvenir.

Jo en Marian van de molen hebben ons gastvrij ontvangen. Tussen alle bedrijven door was er ook nog tijd om de molen in de wind te zetten en maakte dat het plaatje compleet. Totaal 11 personen. [Dirk van de Weijer]

Marnis

kwekerij

Exclusieve vaste planten en schaduwplanten

De beste en leukste methode om te kijken wat we te bieden hebben is om gewoon eens langs te komen op onze kwekerij.

Kloosterweg 9 - 6241 GA Bunde / www.marnis.nl

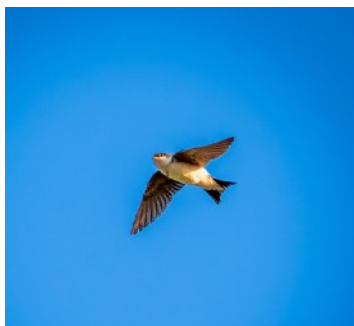

_ werkgroep vogels

De huiszwaluwen van Borgharen en Itteren

De maand juli begint voor mij altijd met het tellen van de huiszwaluwen. Sinds hun terugkomst uit de overwinteringsgebieden speur ik de hemel af om ze te spotten. Maar in de zomer begint het echte werk. De vogeltjes hebben dan een nestje gemaakt, eieren gelegd en uitgebroed. Nu zijn ze druk bezig om de jonge zwaluwen te voeden met insecten die tijdens de voedselvluchten uit de lucht worden gepikt.

We zien rond Borgharen en Itteren meerdere soorten zwaluwen, maar deze telling gaat specifiek om de Huiszwaluw. In de lucht zijn ze moeilijk te onderscheiden van hun familieleden, maar de nesten zijn niet te missen. Het is de enige vogelsoort in Nederland

dat een nest maakt aan de gevel van woningen en andere gebouwen. Het nest is een kommetje van modder dat meestal onder de dakgoot wordt gemaakt.

Al sinds de jaren negentig worden de Huiszwaluwen landelijk geteld. Het diertje heeft het moeilijk door klimaatverandering in de

foto's: Laurens Schaddelee

overwinteringsgebieden in Afrika en door achteruitgang van de insecten in Nederland. Het is dus belangrijk om de zwaluwstand goed in beeld te hebben.

Gelukkig is de zwaluwstand in Borgharen en Itteren nog altijd stabiel. De aantallen nesten schommelen ieder jaar een beetje. In Borgharen tel ik dit jaar 27 nesten, eentje meer dan in 2022. De meeste nesten zijn te vinden in de Middenstraat. Je kunt hier de oudervogels af en aan zien vliegen met voedsel voor de jongen. De Koningkampstraat was vroeger een belangrijke plek, maar het aantal nesten wordt helaas ieder jaar minder. Gelukkig zijn er in de omgeving nog andere nesten te vinden. Het nieuwe deel van Borgharen is al jaren verlaten door de Huiszwaluw.

In Itteren zijn 33 nesten geteld, 3 minder dan verleden jaar. Ook Itteren heeft een hotspot. In de Pasestraat hangt meer dan de helft van alle nesten dicht bij elkaar. Huiszwaluwen zijn echte koloniebroeders die het liefst zo dicht mogelijk bij elkaar nestelen. Goed nieuws is dat in het nieuwe deel van Itteren weer een nest is opgedoken. Sinds 2018 is er niet meer gebroed. In de Wiegershof is sinds 2020 een kolonie aanwezig. Dit jaar tel ik 12 nesten, 3 minder dan verleden jaar. In totaal zijn er dit jaar 3 nesten minder dan verleden jaar.

Itteren	14	13	27	29	30	31	40	36	33
Borgharen	51	28	6	25	30	31	32	26	27
	1996	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022	2023
Wiegershof	0	0	0	0	0	15	10	13	12

Het totale aantal nesten in Borgharen en Itteren is al sinds 2020 aan het dalen. Een oorzaak van de daling weet ik niet, maar het past wel in de landelijke trend. Vanaf 2010 stijgt het aantal Huiszwaluwen in Nederland, maar de laatste jaren wordt de stijging minder.

De telresultaten van de afgelopen jaren staan in bovenstaande tabel.

Het is fijn dat ook dit jaar weer mensen bereid zijn om te helpen. Graag wil ik Nico en Johanna bedanken die samen met mij de zwaluwen in Itteren hebben geteld. Ook wil ik de huizenbezitters bedanken met een of meerdere nesten aan huis en die de overlast voor lief nemen. Zo kan iedereen blijven genieten van dit prachtige vogeltje. [Carlo Poolen]

Zaterdag 27 mei - Eben-Emael

Met tien leden van de werkgroep Vogels zijn we op excursie in Eben-Emael geweest. De vorige keer dat we dit gebied bezochten hebben we onder andere de Grauwe vliegenvanger, de Wielewaal en de Zomertortel waargenomen. Die hoopten we dit keer natuurlijk wederom waar te nemen. De omstandigheden waren ideaal: prachtig weer en geen modder op de wandelpaden. Er was 'democratisch' besloten dat we vroeg zouden starten. Op een laatkomer na was iedereen om 08:00 uur present. De laatkomer had het geluk dat we op de parkeerplaats werden opgehouden door een Heggenmus die zich goed liet horen en zien. Andere soorten die we meteen al konden noteren waren: Merel, Vink, Houtduif, Zwarte kraai, Wilde eend, Zwarte roodstaart, Gierzwaluw, Boerenzwaluw en Aalscholver. Niet veel later konden we daar nog de Tjiftjaf, de Koolmees, de Roodborst, de Zanglijster en de Zwartkop aan toevoegen. Inmiddels waren we aangekomen bij de voormalige ingang van steengroeve Marnebel. Daar begon het wandelpad van waaraf we een weids uitzicht over een halfopen landschap hadden. Tussen de paarden ontwaarden we een Witte kwikstaart en even later zagen we in de verte een groep Spreeuwen. We hoorden een Torenavalk, een Winterkoning en Kauwtjes en we hoorden een luid en duidelijk dudeljo! Kon niet missen dat daar, bij een groep hoge bomen, een Wielewaal zat. Het was helaas te ver weg om deze geelzwarte vogel met rode snavel in beeld te kunnen krijgen. Waar we de vorige keer afsloegen liepen we nu rechtdoor in de richting van natuurreservaat Heyoule. De route voerde ons langs een klein stukje bebouwd gebied waar we Huismussen en een eenzame Nijlgans zagen. Eenzaam, omdat Nijlganzen meestal in paren worden gezien. Op het pad omhoog naar het reservaat

Wielewaal foto: Peter Vercrujse

Geelgors foto: Else van Schaijk

hoorden we een Boomkruiper. In het natuurreservaat hebben we vooral (zeldzame) planten gespot. Toen we het natuurreservaat verlieten zagen we een Grote bonte specht en een Buizerd. Vervolgens liepen we een rondje langs de akkers. Hier was het opvallend stil. Er werd een voorzichtige link gelegd met het gebruik van pesticiden. Gelukkig hoorden we toch nog de Veldleeuwerik en hoorden en zagen we een Geelgors. Op de weg terug naar de groeve noteerden we de Pimpelmees, de Grasmus, de Groene specht en de Gaai. Een van de deelnemers zag ook nog een Kramsvogel. Dat is bijzonder aangezien de Kramsvogel een wintergast is. Na een flinke klim kwamen we op het punt waar we een prachtig uitzicht over de groeve hadden en waar we de vorige keer de Zomertortel hadden gehoord. De Zomertortel ontbrak deze keer in het plaatje. Wel waren we getuige van een achtervolging van een Buizerd door twee Kraaien. Ook kregen we de Geelgors nog een keer te zien. Na drie uur wandelen waren we precies op tijd terug voor de koffie met vlaai. De Boerengans die we vanaf het terras zagen bracht ons lijstje op 34 waargenomen soorten tijdens deze excursie. [Else van Schaijk]

Dinsdag 18 juli - Geslaagde avondexcursie Vallei van de Ziepbeek

Onthank de voorafgaande waarschuwing voor muggen en teken stonden een tiental onverschrokken leden van de vogelwerkgroep om 21.15 uur klaar om op pad te gaan, op zoek naar de Nachtzwaluw.

De Vogelbescherming schrijft over de Nachtzwaluw als volgt. De mysterieuze Nachtzwaluw broedt op heidevelden, zandverstuivingen en in open dennenbossen. Nachtzwaluwen broeden op de grond, op kale bodem. In de avond en nacht vangen ze grote insecten (nachtvlinders) tijdens de vlucht. De Nachtzwaluw is een lange-afstandstrekker die overwintert in tropisch Afrika. Zijn geluid is een zeer kenmerkende ratel.

De Vallei van de Ziepbeek bij Rekem (België) is een plek waar de Nachtzwaluw broedt, op of bij open stukken heide. Hij is actief bij schemer en duisternis. Vandaar ons late vertrek. We gingen nog met daglicht het gebied in en deden enkele waarnemingen bij de

grote Aspermanns-natuurvijver: Wilde eenden, Krakeenden, IJsvogel, Blauwe reiger, Doodaars, Ooievaar en Waterhoentjes.

Vervolgens werd doorgelopen naar een stuk open heide midden in het gebied. Bij aankomst daar was het nog volop daglicht. We werden welkom geheten door een Reebok die op ca. 100 meter afstand naar ons stond te kijken. Omdat we allemaal gewapend waren met een

verrekijker was terugkijken geen enkel probleem. De bok liet nog diverse keren een kenmerkend blaffend geluid ('schelden') horen voordat hij vertrok. Het was nog wachten geboden tot het donkerder zou worden.

Ons geduld werd beloond. In de schemer, tegen een nog behoorlijk heldere hemel, vlogen diverse Nachtzwaluwen voorbij. Enkele zelfs over onze hoofden. De trage vleugelslag was goed waarneembaar. Het silhouet van de Nachtzwaluw lijkt een beetje op dat van een uit de kluiten gewassen Gierzwaluw. Om bij lage snelheid goed te kunnen manoeuvreren waaiert de Nachtzwaluw zijn staart breed uit.

Ook was de typische zang, een sonoor geratel, zij het op afstand, goed te horen. Het bekende geklapper van de vleugels was één keer te horen. Door de weinige wolken bleef de hemel helaas tamelijk helder waardoor de echte duisternis, het ideale moment om de Nachtzwaluw te ontmoeten, uitbleef.

Hoopvol wachtend op nog een Nachtzwaluw konden we genieten van overvliegende vlermuizen. Ze scheerden soms zo laag over onze hoofden dat aanraken bijna mogelijk was. Tegen 23.00 uur, het was nog steeds niet volledig donker, besloten we om met een voldaan gevoel de terugweg naar de auto's in te zetten. Een heel aparte ervaring om van een excursie zo laat thuis te komen.

[Nico Wetzels]

Zaterdag 29 juli - Excursie Hochter Bampd

De excursie van zaterdag 29 juli bracht ons in het Belgische natuurgebied Hochter Bampd. Dit gebied ligt even ten noorden van Maastricht aan de Belgische zijde van het Maasdal. Het gebied is afwisselend begroeid met ooibossen, soortenrijke graslanden en dichte struwelen van struikgewas. Door de waterrijke omgeving is het een aantrekkelijk gebied om watervogels en andere aan water gebonden vogelsoorten te bekijken.

Met een groep van achttien deelnemers hebben we in totaal 38 vogelsoorten gespot.

Grote zaagbek foto: Else van Schaijk

Oeverzwaluw foto: Else van Schaijk

Hoogtepunten van de excursie waren de waarnemingen van de Lepelaar, Grote zaagbek, Oeverloper, Oeverzwaluw, IJsvogel en een raadselachtige Meeuw.

De Lepelaar is een grote witte vogel met een lange, lepelvormige snavel. Die snavel beweegt hij heen en weer in het water om voedsel te vinden. De Lepelaar die wij zagen stond met de kop in de veren te rusten en liet zich dus niet echt goed bekijken. Later zagen we nog een groep van zeven Lepelaars in vlucht.

De Grote zaagbek is een eendensoort met een lange, dunne snavel waarin kleine tandjes zitten. Met die snavel vangt hij visjes en ander dierlijk materiaal. Grote zaagbekken zijn wintergasten en dat maakt het bijzonder om in deze tijd van het jaar een Grote zaagbek te zien.

De Oeverloper is een kleine steltloper die langs de randen van het water loopt om voedsel te zoeken. Hij is bruin van boven en wit van onderen en valt nauwelijks op. Je ziet hem omdat je iets ziet bewegen.

De Oeverzwaluw is onze kleinste zwaluw. Hij is bruin van boven en wit van onderen en broedt in steile oevers langs grote wateren en rivieren. Wij zagen Oeverzwaluwen laag boven het water scheren op zoek naar insecten. Op een zeker moment zaten ze met z'n allen op de takken van een klein kaal boompje, wat een leuk plaatje opleverde.

De IJsvogel mag eigenlijk niet ontbreken op je lijstje als je naar het water gaat. Toch zorgt hij binnen onze groep steeds weer voor een verrassingseffect als hij gezien wordt. De IJsvogel is ondanks zijn opvallende blauw met oranje verenkleed lastig te spotten omdat hij in een flits voorbij is.

En dan de Meeuw. Die heeft voor de nodige hoofdbrekens gezorgd, want welke soort zagen we nu eigenlijk? Uiteindelijk bleek het om de Geelpootmeeuw te gaan.

Overige soorten gespot: Aalscholver, Blauwe reiger, Boerenzwaluw, Buizerd, Fuut, Gele kwikstaart, Gierzwaluw, Grasmus, Grauwe gans, Groene specht (alleen gehoord), Grote bonte specht (alleen gehoord), Grote Canadese gans, Houtduif, Huismus, Kievit, Kneu, Knobbelzwaan, Kokmeeuw, Meerkoet, Merel, Nijlgans, Putter, Scholekster, Soepeend (met jongen), Spreeuw, Turkse tortel, Visdief, Wilde eend, Witte kwikstaart, Zanglijster (alleen gehoord), Zwarte kraai en Zwartkop.

[Else van Schaijk]

Bie dur Lei

(Châlet D'n Observant)

Midden in de ENCI-groeve ligt het infocentrum 'Bie dur Lei' (Châlet D'n Observant) met een prachtig terras waar het heerlijk toeven is.

Geniet van het fantastische uitzicht op de Observant en de ENCI-groeve met haar adembenemende kalkwanden, beklim de trap naar het spectaculaire uitzichtplatform of maak een van de vele prachtige wandelingen (vanaf 7 km).

Meer wandelingen kun je downloaden op www.wandelgidszuidlimburg.nl

Kom lekker uitrusten onder het genot van een hapje en een drankje.

Iedere dag zijn wij geopend voor gebak, koffie en frisdrank.

Van dinsdag t/m zondag is er een kleine kaart met lunchgerechten.

Denk er aan: er is betaald parkeren!

Bie dur Lei is het hele jaar door geopend
maandag t/m woensdag van 10.00 - 17.00 uur,
donderdag en vrijdag van 11.00 - 17.00 uur
zaterdag en zondag van 10.00 - 17.00 uur

Adres: Lage Kanaaldijk 117, 6212 NA Maastricht
e-mail: chaletobservant@gmail.com website: www.chaletobservant.nl

Lid worden?

Drag je IVN een warm hart toe of wil je zelf actief meedoen in een van de werkgroepen? Geef je dan op als lid en sluit aan bij de afdeling Maastricht:

- 1) via de website: www.ivn.nl/maastricht onder de knop 'Lid worden'
- 2) via Carlo Poolen: telefoon 043-3626261 of per e-mail: ivn.maastricht@home.nl

Het IVN-lidmaatschap kost:	€
IVN-lid (en aangesloten bij afdeling Maastricht) inclusief: afdelingsblad Humus (3x per jaar, gedrukt of digitaal), nieuwsbrief Ratelaar (onregelmatig, digitaal), tijdschrift Mens en Natuur (4x per jaar, gedrukt), korting op onze cursussen en workshops en 10% korting in IVN-webshop (behalve boeken).	25,-
Huisgenoot-lid	5,-
Jeugdlid (tot 18 jaar en aangesloten bij afdeling Maastricht) inclusief: afdelingsblad Humus (3x per jaar, gedrukt of digitaal), nieuwsbrief Ratelaar (onregelmatig, digitaal), tijdschrift Mens en Natuur (4x per jaar, gedrukt), korting op onze cursussen en workshops en 10% korting in IVN-webshop (behalve boeken).	5,-

Donateur worden?

Wil je geen lid van onze vereniging zijn, maar ons wel financieel steunen? Dat kan! Geef je op via het aanmeldformulier op onze website onder de knop 'Lid worden' Je ontvangt dan 3x per jaar ons afdelingsblad 'Humus'. Je hebt geen stemrecht en je krijgt geen korting op IVN-cursussen en andere IVN-activiteiten.

Abonnement tijdschrift de Natuurgids

De Natuurgids beschrijft de rijke wereld van natuur, milieu en heem in Limburg. In elk nummer o.a. wandelroutes met kaartje. Zie ook www.denatuurgids.nl
 Een abonnement op de Natuurgids is voor IVN-leden extra voordelig. Voor 8 nummers per jaar betaal je slechts € 20,-. Opgeven via het aanmeldformulier 'Lid worden' op de website.

Aduceren in Humus

De kosten voor 1 jaar (3 nummers) adverteren bedragen:
 ¼ pagina € 25,-; ½ pagina € 50,-; 1 pagina € 75,- (in zwart/wit)

Kopij voor Humus 117 (verschijnt in januari 2024)

Aanleveren uiterlijk maandag 20 november bij Chris van den Ende,
 e-mail: chris.vandenende53@gmail.com
 Redactie Humus: Chrit Merckelbagh, Chris van den Ende, Irma Kokx.
 Afdelingsblad Humus verschijnt 3x per jaar.

AuondNatuur4Daagse - Vaeshartelt

